

2.2. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

2.2.1. Παροχή υπηρεσιών

2.2.1.1. *Σύνδεση παραβατικότητας με συγκεκριμένα φυλετικά χαρακτηριστικά*

ΜΚΟ προσέφυγε στον ΣτΠ κοινοποιώντας αλληλογραφία της οργάνωσης με τη Διεύθυνση Γενικής Αστυνομίας του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία αφορούσε αίτημα της οργάνωσης αυτής για τη χορήγηση στοιχείων σχετικά με την επισήμως καταγραφείσα παραβατικότητα των ρομ της περιοχής των Άνω Λιοσίων. Το ως άνω αίτημα, όπως προκύπτει από τα κοινοποιηθέντα έγγραφα, προκλήθηκε σε συνέχεια δημοσιεύματος, διαθέσιμου στο διαδίκτυο, κατά το οποίο ο Διοικητής του Αστυνομικού Τμήματος των Άνω Λιοσίων φέρεται να έκανε αναφορά «σε εντονότατα κρούσματα παραβατικότητας σε συνοικίες των ρομ», την 12.2.2009 σε εκδήλωση με αφορμή την κοπή πίτας Συλλόγων των Άνω Λιοσίων. Ο ΣτΠ έκρινε ότι αδυνατεί να παρέμβει στο επί της ουσίας ζήτημα που τίθεται με την αναφορά, δεδομένου ότι από τα στοιχεία της αναφοράς ελλείπει η οικεία νομιμοποίηση της οργάνωσης, ότι δηλαδή ενεργεί για λογαριασμό ή με τη συναίνεση κάποιου άμεσα θιγόμενου προσώπου (άρθρο 13 παρ. 3 του Ν.3304/2005, άρθρο 4 παρ. 1 του Ν.3094/2003). Τα στοιχεία αυτά συντρέχουν ωστόσο, ως προς το αίτημα χορήγησης των στοιχείων της διενεργηθείσας αστυνομικής έρευνας, δεδομένου ότι αυτή

προκλήθηκε σε συνέχεια καταγγελίας της προσφεύουσας οργάνωσης. Για τον λόγο αυτό, ο ΣτΠ ζήτησε με έγγραφό του προς τη Διεύθυνση Γενικής Αστυνομίας τη γνωστοποίηση των αποτελεσμάτων της διενεργηθείσας έρευνας, καθώς και όλων των στοιχείων που προέκυψαν από την οικεία διερεύνηση. Με την ευκαιρία της έγγραφης αυτής παρέμβασής του, ο ΣτΠ υπογράμμισε την αδιαπραγμάτευτη υποχρέωση κάθε δημόσιας αρχής, συμπεριλαμβανομένης και της Ελληνικής Αστυνομίας, να συμβάλει ενεργά και με συνέπεια στην καταπολέμηση στερεοτύπων που συνδέουν αρνητικά κοινωνικά χαρακτηριστικά, όπως η παραβατικότητα, με μόνη την ιδιότητα συγκεκριμένης φυλετικής καταγωγής. Προς την κατεύθυνση αυτή επισήμανε την ιδιαίτερη σημασία που έχει ο σαφής διαχωρισμός της αρνητικής κρίσης σε βάρος προσώπων και των λόγων στους οποίους αυτή θεμελιώνεται, από την ιδιαίτερη φυλετική τους καταγωγή κατέληξε ότι ενδεχόμενη αναφορά σε αυτή την τελευταία, θα πρέπει να μπορεί να δικαιολογηθεί ως προς την ακρίβεια και τη σκοπιμότητά της με βάση συγκεκριμένα στοιχεία, τα οποία η αρχή που διενεργεί τη σχετική κρίση θα πρέπει να είναι σε ετοιμότητα να θέσει υπ' όψιν όσων κατά περίπτωση δικαιούνται να λάβουν γνώση αυτών. Ο ΣτΠ μετά την αποστολή απαντήσεων από την αστυνομία υποχρεώθηκε να διακόψει την περαιτέρω διερεύνηση της αναφοράς (υπόθεση 11269/2009).

2.2.1.2 Άρνηση χορήγησης πιστοποιητικών οικογενειακής κατάστασης σε δημότες τσιγγανικής καταγωγής

Ο προσφεύγων διαμαρτυρήθηκε για τα ανυπέβλητα προβλήματα που έχουν ανακύψει από την άρνηση χορήγησης πιστοποιητικών οικογενειακής κατάστασης σε δημότες τσιγγανικής καταγωγής λόγω παράλειψης δήλωσης κυρίου ονόματος στα τέκνα τους. Στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς, ο ΣτΠ διενέργησε επίσημη επίσκεψη στην περιοχή του Δήμου Σοφάδων του Ν. Καρδίτσας τον Μάρτιο του 2009 και στελέχη του πραγματοποίησαν συναντήσεις με τους αρμόδιους τοπικούς φορείς (Δήμο Σοφάδων και τοπικές οργανώσεις Ρομά) για θέματα τα οποία αφορούν την αστική και δημοτική κατάσταση των εκεί εγκατεστημένων Ρομά. Κατά τη διερεύνηση της αυτοψίας, αναφέρθηκαν περιστατικά που σχετίζονταν με προβλήματα στη δημοτολογική εγγραφή τσιγγάνων λόγω μη σύνταξης πληθυσμιακής πράξης ή λόγω απουσίας προηγούμενων εγγραφών των γονέων τους, καθώς και περιστατικά που αφορούσαν την άρνηση χορήγησης πιστοποιητικών οικογενειακής κατάστασης σε δημότες τσιγγανικής καταγωγής λόγω παράλειψης δήλωσης κυρίου ονόματος. Διαπιστώθηκε επίσης πρόβλημα και σε μεταδημοτεύσεις προσώπων, τα οποία είναι εγγεγραμμένα σε δημοτολόγια άλλων δήμων ή κοινοτήτων. Το βασικότερο ωστόσο πρόβλημα, το οποίο αντιμετωπίζουν οι τσιγγάνοι που αιτούνται τη μεταδημοτέυσή τους σχετίζεται με το γεγονός ότι, μοιλονότι έχουν συμπληρώσει χρόνο πραγματικής εγκατάστασης στην περιοχή μεγαλύτερο της δεκαετίας, στερούνται στοιχείων πιστοποίησης της εγκατάστασής τους (π.χ. λογαριασμοί Δ.Ε.Η, ύδρευσης κλπ.) λόγω του γεγονότος ότι η πλειονότητα αυτών διαμένει σε πρόχειρες αυθαίρετες κατασκευές. Συνεπεία αυτού, οι αιτήσεις τους απορρίπτονται για τυπικούς λόγους. Τα αποτελέσματα διερεύνησης της αναφοράς αυτής αξιοποιήθηκαν και στην Ειδική Έκθεση για τη δημοτολογική τακτοποίηση των Τσιγγάνων, περίληψη της οποίας παρατίθεται στην τρίτη ενότητα της παρούσας (υπόθεση 11299/2008).

2.2.1.3 Διαδικασία διαπίστωσης της ελληνικής ιθαγένειας και τακτοποίησης της δημοτολογικής εγγραφής ελλήνων τσιγγάνων

Πολίτες τσιγγανικής καταγωγής ζήτησαν τη διαμεσολάβηση του ΣτΠ προκειμένου να ολοκληρωθεί η διαδικασία διαπίστωσης της ελληνικής ιθαγένειας και της δημοτολογικής τους εγγραφής. Το ειδικότερο πρόβλημα που επισήμαναν σχετίζονταν με την αδυναμία συναλλαγής τους με τις δημόσιες υπηρεσίες, λόγω του γεγονότος ότι στερούνται δεξιού αστυνομικής ταυτότητας και, συνεπεία αυτού, δεν μπορούν να ασκήσουν μια σειρά δικαιωμάτων που προϋποθέτουν την κατοχή της (αριθμό φορολογικού μητρώου, βιβλιάριο υγείας κλπ). Από τα στοιχεία που τέθηκαν υπ' όψιν του ΣτΠ, προέκυψε ότι οι προσφεύγοντες ήταν κάτοχοι βεβαιώσεων που τους είχαν χορηγηθεί στο παρελθόν από την αρμόδια τότε υπηρεσία της Ελληνικής Χωροφυλακής, στο πλαίσιο διαδικασίας για τη διευκόλυνση διαπίστωσης της ελληνικής τους ιθαγένειας και τακτοποίησης της δημοτολογικής τους εγγραφής. Η εν λόγω διαδικασία προβλεπόταν στις με αριθμ. πρωτ. 69468/212/20.10.1978 και 16701/81/12.03.1979 Γενικές Διαταγές του Υπουργείου Εσωτερικών, «Τακτοποίηση από απόψεως ιθαγένειας των διαβιούντων στη Χώρα μας Αθιγγάνων» και «Περί της εγγραφής των αδήλων Αθιγγάνων». Σύμφωνα με τη διαδικασία αυτή, η δυνατότητα εγγραφής στο δημοτολόγιο προβλεπόταν κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Ν. 344/1976 "Περί πληθυσμιακών πράξεων" και του Π.Δ.497/1991 του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα, όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 3013/2002. Οι ρυθμίσεις των ως άνω Γενικών Διαταγών του Υπουργείου Εσωτερικών, αφορούσαν τους όρους και τις προϋποθέσεις για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας από τσιγγάνους που διαβιούν στην ελληνική επικράτεια, τη διαδικασία εγγραφής τους στα μητρώα αρρένων και στα δημοτολόγια (ΝΔ 570/1963, ΠΔ 6/10/1951), καθώς και τη διαδικασία για τον καθορισμό της ηλικίας τους ελλείψει των απαραίτητων δικαιολογητικών που την πιστοποιούν (Ν.Δ.762/1970).

Πλέον όμως η ειδική αυτή διαδικασία για την εγγραφή αδήλωτων τσιγγάνων στα δημοτολόγια δεν προβλέπεται, με αποτέλεσμα οι ενδιαφερόμενοι να αντιμετωπίζουν ανυπέβλητες δυσχέρειες στη δημοτολογική τους τακτοποίηση, γεγονός που επηρεάζει σειρά δικαιωμάτων που την προϋποθέτουν και δυσχεραίνει όλο το φάσμα συναλλαγών της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας με τη διοίκηση. Το γεγονός αυτό, μολιόντι δεν εμπίπτει *stricto sensu* στο ρυθμιστικό πεδίο του Ν.3304/2005 και συγκεκριμένα, στη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 1 στοιχ. 1^ο που απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φυλετικής καταγωγής κατά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που παρέχονται συναλλακτικά στο κοινό, αναδεικνύει τη δομική διάσταση του προβλήματος και την ανάγκη ειδικής ρύθμισης. Για τον λόγο αυτό, ο Συνήγορος του Πολίτη αξιοποιώντας την εμπειρία του από τη διερεύνηση μεγάλου αριθμού υποθέσεων σχετικά με τη δημοτολογική τακτοποίηση των ελληνικών τσιγγάνων εκπόνησε Ειδική Έκθεση η οποία παρατίθεται αναλυτικότερα, όπως προαναφέρθηκε στην τρίτη ενότητα (υποθέσεις 1279/2009, 1280/2009, 1281/2009 και 1282/2009).

2.2.2 Στέγαση

2.2.2.1 Χορήγηση στεγαστικών δανείων σε έλληνες τσιγγάνους

Όπως είχε επισημανθεί και στην Έκθεση του 2008 στο πλαίσιο διερεύνησης αναφορών με θέμα τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν οι έλληνες τσιγγάνοι κατά τη διαδικασία χορήγησης στεγαστικών δανείων, ο ΣτΠ έχει διαπιστώσει αρκετά προβλήματα στην εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας [ΚΥΑ 33165/2006 (ΦΕΚ Β' 780-29.06.2006)]. Τα προβλήματα αυτά έχουν αναδείξει τις εγγενείς αδυναμίες της οικείας νομοθεσίας, αλλά και την περιορισμένη ρυθμιστική εμβέλεια του νομοθετικού πλαισίου για τις διακρίσεις. Έτσι, μολιόντι ο Ν.3304/2005 περιλαμβάνει στο ρυθμιστικό του πεδίο τις διακρίσεις λόγω φυλετικής καταγωγής,

αδυνατεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά προσκόμματα στην απόλαυση δικαιωμάτων αυτής της πληθυσμιακής ομάδας, όταν αυτά συνδέονται με δομικού χαρακτήρα προβλήματα. Συγκεκριμένα, ο ΣτΠ έχει επισημάνει ότι μεγάλο μέρος δικαιούχων αντιμετωπίζουν ανυπέβλητες δυσκολίες στην προσπάθειά τους να υπαχθούν στο συγκεκριμένο στεγαστικό πρόγραμμα για τυπικούς κυρίως λόγους. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι σημαντικός αριθμός προσώπων της πληθυσμιακής αυτής ομάδας στερείται δημοτολογικής εγγραφής και συνεπώς, δεν είναι σε θέση να προσκομίσει τα απαιτούμενα δικαιολογητικά (π.χ. πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης), προκειμένου να κάνει χρήση του οικείων ευνοϊκών ρυθμίσεων. Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμη και σε περιπτώσεις που υφίσταται δημοτολογική εγγραφή οι ενδιαφερόμενοι αντιμετωπίζουν αρκετές δυσκολίες στη χορήγηση από τις αρμόδιες αρχές βεβαίωσης μόνιμης κατοικίας. Αυτό οφείλεται είτε στην αδυναμία τους να προσκομίσουν τα απαιτούμενα πιστοποιητικά, ακόμη και όταν διαθέτουν μόνιμη κατοικία, είτε στην αντικειμενική τους αδυναμία να πιστοποιήσουν μια μόνιμη κατοικία όταν υποχρεώνονται να την εγκαταλείψουν προσωρινά για λόγους ανεύρεσης ευκαιριακής εργασίας (π.χ. πλανόδιο εμπόριο, αγροτικές εργασίες, εποχική απασχόληση κλπ). Περαιτέρω, ο ΣτΠ στο πλαίσιο διερεύνησης σχετικών αναφορών έχει διαπιστώσει προβλήματα ακόμη και στη διαδικασία υλοποίησης του προγράμματος χορήγησης στεγαστικών δανείων. Τα προβλήματα αυτά αφορούν τόσο τη διαδικασία εξέτασης των σχετικών αιτημάτων και τη σύνταξη των προσωρινών πινάκων από τους αρμόδιους Ο.Τ.Α, όσο και στον συντονισμό των υπηρεσιών των Δήμων και της κεντρικής υπηρεσίας του Υπουργείου Εσωτερικών για την τελική έγκριση των δανείων. Τέλος, ιδιαίτερα προβληματική έχει αναδειχθεί η απουσία πρόβλεψης από την ισχύουσα νομοθεσία μηχανισμού εποπτείας και παρακολούθησης του προγράμματος, με συνέπεια να μην καθίσταται δυνατή η συναγωγή ασφαλών συμπερασμάτων σχετικά με τον βαθμό υλοποίη-

σης των στόχων του προγράμματος, αλλά και την πραγματική στεγαστική αποκατάσταση των δικαιούχων. Οι διαπιστώσεις αυτές του ΣτΠ αναμένεται να αποτελέσουν ειδικό αντικείμενο συνοληκότερης

επεξεργασίας και παρέμβασής του εντός του έτους 2010 (υποθέσεις 18637/2005, 1853/2007, 9817/2008, 15366/2008, 1110/2009, 6736/2009).

3. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ ΦΟΡΕΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

3.1. ΣΥΝΘΕΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

Κατά το έτος 2009, δεν διαπιστώθηκε κάποια σημαντική βελτίωση σε επίπεδο κεντρικού ή περιφερειακού σχεδιασμού στο ζήτημα της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των τσιγγάνων ή των επιμέρους προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ευάλωτη αυτή πληθυσμιακή ομάδα. Ως εν μέρει θετικό, θα μπορούσε να αποτιμηθεί το γεγονός ότι, η παρέμβαση της Αρχής ήταν καίριας σημασίας για την αποτροπή εκδιώξεων τσιγγάνων από χώρους στους οποίους έχουν αυθαιρέτως εγκατασταθεί.

Μολταυτά και, παρά τις σαφείς, επανειλημμένες και επίμονες, συστάσεις της Αρχής, τόσο προς την περιφερειακή όσο και προς την κεντρική διοίκηση, για την ανάληψη άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση των οξυμμένων προβλημάτων, δεν διαφαίνεται, τουλάχιστον μέχρι στιγμής, κάποιος κεντρικός σχεδιασμός προς αυτή την κατεύθυνση ή έστω επιμέρους περιφερειακοί σχεδιασμοί, οι οποίοι να προσφέρονται ως ελπιδοφόρο παράδειγμα για την περαιτέρω ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσεων.

Όπως ειδικότερα είχε επισημάνει ο ΣτΠ στην Έκθεση του 2008, αλλιά εξακολουθεί να διαπιστώνει συστηματικά και από σχετικές αναφορές που κατατέθηκαν το έτος 2009, ιδιαιτέρως κρίσιμη εμφανίζεται η κοινωνική ένταση που προκαλείται από αντιδράσεις πολιτών που διαμένουν κοντά σε περιοχές που είναι εγκατεστημένοι τσιγγάνοι.

Η απουσία αποφασιστικής και συντονισμένης πολιτικής και κοινωνικής στήριξης της πληθυσμιακής αυτής ομάδας, αλλιά και εκείνων των συμπολιτών μας που ενδεχομένως πλήττονται κατ' αποτέλεσμα από την απουσία τέτοιων μέτρων στήριξης, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την πρόκληση εντάσεων και τη διόγκωση αυτών με απρόβλεπτες συνέπειες. Περαιτέρω, η απουσία μηχανισμών και φορέων δημόσιας μεσοδιάβασης και κοινωνικής ειρήνευσης διατηρεί και οξύνει την κατάσταση. Ο ΣτΠ ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης

μεταχείρισης έχει επανειλημμένα παρέμβει, στο πλαίσιο ατομικών αναφορών πολιτών προς την κατεύθυνση αυτή, επιχειρώντας να κατευνάσει την ένταση και να διαμεσοληβήσει προς αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνευσης.

Παρακάτω παρατίθενται υποθέσεις που κατατέθηκαν εντός του έτους 2009 και αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης των Ρομά, το αίτημα μετεγκατάστασής τους, αλλιά και τις επαπειλούμενες εκδιώσεις τους. Στις υποθέσεις αυτές περιλαμβάνονται και εκείνες, που υποβλήθηκαν μεν σε προηγούμενα έτη, η διερεύνησή τους ωστόσο ολοκληρώθηκε το 2009 ή έτυχαν εξηλίξεων εντός του έτους αυτού.

3.1.1 Προστασία από εκδιώσεις - υποχρέωση μετεγκατάστασης αστέγων τσιγγάνων

3.1.1.1 Έκδοση πρωτοκόλλων διοικητικής αποβολής στην περιοχή Δενδροποτάμου Μεμεμένης

Κάτοικοι της περιοχής Δενδροποτάμου του Δήμου Μεμεμένης προσέφυγαν στον ΣτΠ διαμαρτυρούμενοι για την επαπειλούμενη αποβολή τους από τον εκεί οικισμό λόγω εκτέλεσης έργων (διάνοιξη οδού) στην περιοχή. Ο ΣτΠ στην παρέμβασή του προς τον Δήμο, επισήμανε ότι σύμφωνα με το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο, ο αρμόδιος ΟΤΑ έχει υποχρέωση όχι μόνο να απέχει από οποιαδήποτε ενέργεια βίαιης αποβολής των διαβιούντων στον οικισμό, αλλιά ταυτόχρονα στο πλαίσιο των νομίμων αρμοδιοτήτων του υπέχει υποχρέωση λήψης των αναγκαίων μέτρων για την αντιμετώπιση του προβλήματος στέγασης των κοινωνικά ευπαθών ομάδων, οι οποίες διαβιούν στην διοικητική του περιφέρεια. Ο ΣτΠ τόνισε επίσης, όπως άλλωστε το πράττει παγίως σε αντίστοιχες περιπτώσεις, ότι βασική αρχή που οφείλει να διέπει οποιοδήποτε εγχείρημα απομάκρυνσης των Ρομά από

τον χώρο όπου επί μακρόν διαβιούν, δεν μπορεί παρά να στοχεύει είτε στην οριστική επίλυση του ζητήματος της μόνιμης εγκατάστασής τους, είτε στην προσωρινή λύση παροχής χώρου κατάλληλου για την άμεση μετεγκατάστασή τους μέχρι να καταστεί δυνατή η μόνιμη εγκατάστασή τους. Αποτέλεσμα των ενεργειών αυτών ήταν η μη εκτέλεση των πρωτοκόλλων αποβολής από την ανωτέρω έκταση των εκεί διαβιούντων Ρομά, χωρίς όμως να έχουν ληφθεί μέχρι στιγμής μέτρα για την μετεγκατάστασή τους (υπόθεση 13545/2009).

3.1.1.2 Ασφαλιστικά μέτρα του Δήμου Κω για απομάκρυνση των τσιγγάνων της περιοχής

Δεν έχει υπάρξει πρόοδος στο ζήτημα μετεγκατάστασης του μικρού αριθμού των οικογενειών τσιγγάνων που είναι εγκατεστημένοι στο παλιό εργοστάσιο της ΑΒΙΚΩ (βλ. Ετ. Εκθ. 2008).

Οι τσιγγάνοι εγκαταστάθηκαν εκεί το έτος 2008, μετά την αρχική εκδίωξή τους και κατεδάφιση των παραπηγμάτων τους, από το χώρο που ήταν εγκατεστημένοι, στην είσοδο της πόλης της Κω, με επίκληση επικείμενες εργασίες για τη δημιουργία οδού/πάρκου. Οι συνθήκες διαβίωσης τους είναι άθλιες και εξαιρετικά επικίνδυνες για την ασφάλειά τους. Η Δημοτική Αρχή της Κω επικατέστηκε μάλιστα την επικινδυνότητα αυτή, προκειμένου να καταθέσει ασφαλιστικά μέτρα ζητώντας την απομάκρυνσή τους στο Πρωτοδικείο της Κω, αίτημα το οποίο, ωστόσο, απερρίφθη από το Δικαστήριο. Περαιτέρω, μολονότι ο ΣτΠ έχει συστήσει στο Δήμο συγκεκριμένα μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, αλλά και για την ενεργοποίηση της διαδικασίας μετεγκατάστασής τους, οι προτάσεις του αυτές δεν έχουν γίνει αποδεκτές, χωρίς μάλιστα να έχει αντιπροταθεί από την πλευρά της δημοτικής αρχής οποιαδήποτε άλλη εναλλακτική λύση (υπόθεση 1464/2008).

3.1.2 Συνθήκες διαβίωσης - Ζητήματα εγκατάστασης και μετεγκατάστασης

3.1.2.1 Οι εγκαταστάσεις στο Κορωπί –πλησίον Αττικής οδού

Η απουσία παρέμβασης για την αντιμετώπιση του ζητήματος της εγκατάστασης των Ρομά στον Δήμο Κρωπίας, παραπλεύρως της Αττικής οδού έχει οδηγήσει στην ανεξέλεγκτη και υπό άθλιες συνθήκες εγκατάσταση σημαντικού αριθμού τσιγγάνων στην περιοχή. Η περιβαλλοντική ρύπανση, η καταστροφή υψηλής παραγωγικότητας καλλιιεργήσιμης γης, η υπό αναξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωση, η στέρηση δυνατότητας εκπαίδευσης σε μεγάλο αριθμό παιδιών, η παραβατική βιοποριστική δραστηριότητα ορισμένων μελών της ομάδας, καθιστά το πρόβλημα σταθερά διογκούμενο και την ανάγκη άμεσης ενεργοποίησης όλων των εμπλεκόμενων φορέων επιτακτική. Το από 8.10.2009 έγγραφο του 1ου Τμήματος της Δ/σης Γεν. Αστυνομίας επιβεβαιώνει γενικά τις ως άνω διαπιστώσεις, στις οποίες είχε καταλήξει ο ΣτΠ κατόπιν επιτόπιας επίσκεψης στην περιοχή. Για τους μακροχρόνως εγκατεστημένους στο Δήμο Κρωπίας έλληνες τσιγγάνους (στη γειτονιά που βρίσκεται στο ΒΑ άκρο του οικισμού του Κορωπίου πλησίον της Περιφερειακής οδού), η Δημοτική Αρχή έχει υποβάλει από τον Ιούλιο του έτους 2005, επιχειρησιακό σχέδιο το οποίο ωστόσο ακόμη δεν έχει εγκριθεί από τη Δ/ση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων του Υπουργείου Εσωτερικών. Προσφάτως κοινοποιήθηκε στον ΣτΠ απόφαση της Επιτροπής του άρθρου 2. παρ. 1 της ΚΥΑ ΠΥ23641/3.1.03 της Περιφέρειας Αττικής, με την οποία γνωστοποιήθηκε στην Αρχή ότι η πλειονότητα του πληθυσμού Ρομά που κατοικεί στην περιοχή δεν εμπίπτει στις προϋποθέσεις που αναφέρονται στην εν λόγω ΚΥΑ, καθώς δεν θεωρείται πλέον μετακινούμενος πληθυσμός. Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι ο καταυλισμός εμπίπτει στις διατάξεις περί αυθαιρέτων, χωρίς να διατυπώνεται οποιαδήποτε ενέργεια ή σχεδιασμός που να προδιαγράφει την πρόθεση των αρμόδων αρχών για την αντιμετώπιση του υφιστάμενου προβλήματος (υπόθεση 18454/2007).

3.1.2.2 Μετεγκατάσταση σε ακατάλληλο χώρο στο Δήμο Λευκάδας

Στη πόλη της Λευκάδας το ζήτημα της μετεγκατάστασης μικρού αριθμού (περίπου 10) οικογενειών ελλήνων τσιγγάνων παραμένει σε εκκρεμότητα, αφού κατόπιν υπόδειξης της Δημοτικής αρχής οι τσιγγάνοι έχουν εγκατασταθεί σε εντελώς ακατάλληλο χώρο στον πρώην ΧΥΤΑ της πόλης, στην περιοχή «Αΐλικές», γεγονός που εγείρει και πάλι ζήτημα σύννομης και αποτελεσματικής δράσης της τοπικής αυτοδιοίκησης. Στην περιοχή που είναι εγκατεστημένοι σήμερα οι τσιγγάνοι είναι σε εξέλιξη έργο ανάπλασης του χώρου για δημιουργία πάρκου. Στην περιοχή πραγματοποιούνται επίσης μεγάλης κλίμακας χωματουργικές εργασίες για την υγειονομική ταφή των απορριμμάτων. Μολονότι το έργο αυτό, το οποίο χρηματοδοτείται από την Ε.Ε., σχεδιάστηκε ενώ ήταν γνωστή η παρουσία των τσιγγάνων, ωστόσο δεν ελήφθη εγκαίρως καμία μέριμνα για τη μετεγκατάσταση ή τη στέγασή των διαβιούντων στην περιοχή τσιγγάνων σε υποδεικνυόμενο κατάλληλο χώρο. Επισημαίνεται ότι στον οικισμό διαβίει μικρός αριθμός οικογενειών που επιδεικνύουν σημαντικό βαθμό κοινωνικής ενσωμάτωσης, γεγονός που καθιστά ευχερέστερη την ανεύρεση ήσυχης στο στεγαστικό τους πρόβλημα. Ο Δήμος Λευκάδας έχει προτείνει πρόσφατα χώρο για την προσωρινή έστω εγκατάστασή τους, χωρίς ωστόσο ο χώρος αυτός να κρίνεται κατάλληλος για τους εξής ειδικότερους λόγους: α. Έχει άμεση γειτνίαση με τον εν ενεργεία ΧΥΤΑ της πόλης, β. Στον περίγυρο του χώρου υπάρχει χαντάκι αποστράγγισης των απορριμμάτων της χωματερής, γ. Βρίσκεται πλησίον των εγκαταστάσεων Βιολογικού Καθαρισμού της πόλης, δ. ο συνδυασμός των παραπάνω λόγων καθιστά τον χώρο υγειονομικά ακατάλληλο για την εγκατάστασή τους έστω και προσωρινά. Ο ΣτΠ έχει γνωστοποιήσει ήδη τις προτάσεις του προς τον Δήμο, αλλά και την προσφεύγουσα οργάνωση (Διεθνής Αμνηστία), χωρίς ωστόσο να έχει επέλθει κάποια θετική εξέλιξη στο ζήτημα της μετεγκατάστασης.

Εντούτοις, η αποφυγή της βίαιης εκδίωξης των τσιγγάνων από το χώρο που βρίσκονται τώρα εγκατεστημένοι, αποτελεί αυτοτελώς ιδιαίτερα θετική εξέλιξη. Επίσης, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η βοήθεια που παρέχεται από τον Δήμο στους εγκατεστημένους στην περιοχή Ρομά τη διάθεση τροφίμων, ρουχισμού και άλλων αναλώσιμων υλικών. Χωρίς να υποτιμάται η αξία της αρωγής αυτής, ωστόσο δεν μπορεί να υποκαταστήσει την υποχρέωση για την μόνιμη και μακροπρόθεσμη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους. Προς αυτή την κατεύθυνση ο ΣτΠ προτίθεται να εξακολουθήσει την διαμεσοληβτική του παρέμβαση (υπόθεση 16760/2009).

3.1.2.3 Σε εκκρεμότητα η μετεγκατάσταση στο Κρανίδι

Ο ΣτΠ με δύο έγγραφα του προς τον Δήμο Κρανιδίου ζήτησε από τη Δημοτική Αρχή, αφενός στοιχεία που αφορούν τον αριθμό των προσώπων που διαμένουν στον οικισμό, καθώς και ειδικότερα στοιχεία για τυχόν εξελίξεις που έχουν επέλθει και αφορούν τις συνθήκες διαβίωσής τους, αλλά και ενημέρωση σχετικά με τις ενέργειες στις οποίες έχει ήδη προβεί ή προτίθεται να προβεί η δημοτική αρχή, προκειμένου να βελτιωθούν οι αναξιοπρεπείς συνθήκες υπό τις οποίες εξακολουθούν να διαβιούν οι τσιγγάνοι της περιοχής, διατηρώντας μάλιστα βιοποριστικές δραστηριότητες που δημιουργούν περαιτέρω προβλήματα και εντάσεις με τον λοιπό τοπικό πληθυσμό. Ο ΣτΠ δεν έχει λάβει μέχρι στιγμής καμία έγγραφη απάντηση στα ως άνω έγγραφα του, θα εξακολουθήσει ωστόσο επίμονα τις προσπάθειές του προκειμένου να κινητοποιήσει τις αρμόδιες τοπικές αρχές για τη λήψη μέτρων για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των Ρομά της περιοχής (υπόθεση 20489/08).

3.1.3 Διακινδύνευση κοινωνικής ειρήνης από αντιδράσεις πολιτών κατά της εγκατάστασης ή της διατήρησής της εγκατάστασης τσιγγάνων στην περιοχή τους

3.1.3.1 Οξυμμένο το πρόβλημα στον Βοτανικό

Μοιλονότι ο ΣτΠ διέκοψε την περαιτέρω διερεύνηση αναφορών (13986/06 και 12036/07) για το ζήτημα των Ρομά του Βοτανικού, μετά την εκπόνηση σχετικού Πορίσματος, οι κάτοικοι της περιοχής προσέφυγαν εκ νέου στην Αρχή καθόσον το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν εξακολουθεί να υφίσταται και μάλιστα να επιτείνεται λόγω της περαιτέρω αύξησης του πληθυσμού των Ρομά που συγκεντρώνεται στην περιοχή, αλλήλ και της εξακολούθησης οχληρών βιοποριστικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των εκεί εγκατεστημένων Ρομά (καύση καλωδίων, κτλ.). Προσφάτως, ο ΣτΠ πληροφορήθηκε ότι με χρηματοδότηση του Υπουργείου Εσωτερικών πρόκειται να εκπονηθεί μελέτη για εξεύρεση κατάλληλου χώρου στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής για τη μετεγκατάσταση των αλλοδαπών Ρομά. Ωστόσο, μέχρι στιγμής ο ΣτΠ δεν έχει ενημερωθεί για το στάδιο στο οποίο βρίσκεται η ως άνω μελέτη, πολλώ δε μάλιστα για τα αποτελέσματα αυτής. Συνεπώς, οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης των Ρομά στην περιοχή εξακολουθούν να παραμένουν ίδιες, η δε κοινωνική ένταση οξύνεται λόγω των συνεπειών που υφίστανται οι περίοικοι από τη διατήρηση της ανέλεγκτης εγκατάστασης και την εξακολούθηση παράνομων βιοποριστικών δραστηριοτήτων. Ο ΣτΠ αντιλαμβανόμενος τους κινδύνους που ελλοχεύουν στη διατήρηση της ανέλεγκτης αυτής κατάστασης, απέστειλε προσφάτως σχετικό με τα ζητήματα αυτά έγγραφο προς την αρμόδια Δ/ση του Υπουργείου Εσωτερικών (υπόθεση 7611/2009).

3.1.3.2 Παγίως κρίσιμη η κατάσταση στον Ασπροπύργου

Τα μακροχρόνια προβλήματα της περιοχής, οφειλόμενα στην αυθαίρετη εγκατάσταση μεγάλου

αριθμού τσιγγάνων και τη συστηματική παράληψη των αρμόδιων αρχών να λάβουν πρόσφορα μέτρα για το ζήτημα της εγκατάστασής τους, έχουν αποσοφήσει συστηματικά τον ΣτΠ στο πλαίσιο διερεύνησης σχετικών αναφορών, η πλειονότητα των οποίων μάλιστα προέρχεται από περιοίκους. Μέχρι στιγμής δεν έχει σημειωθεί καμία έμπρακτη εξέλιξη, γεγονός που διαιωνίζει τα ήδη υφιστάμενα προβλήματα και οξύνει περαιτέρω τις σχέσεις μεταξύ των διαβιούντων τσιγγάνων και των κατοίκων της περιοχής.

Η περίπτωση του Ασπροπύργου εμφανίζει την ιδιαιτερότητα ότι η δημοτική αρχή, λόγω του αριθμητικού όγκου των τσιγγάνων που είναι εγκατεστημένοι στην περιοχή φαίνεται να μεταθέτει τις ευθύνες στην κεντρική διοίκηση, θεωρώντας ότι το ζήτημα χρήζει συνολικής και κεντρικής αντιμετώπισης. Χωρίς να υποτιμάται η ιδιαιτερότητα που εμφανίζει η περίπτωση του Ασπροπύργου και η υποχρέωση της κεντρικής διοίκησης να την συνεκτιμήσει, το γεγονός αυτό δεν απαλλήλασε την τοπική διοίκηση από το μερίδιο ευθύνης ή αρμοδιότητας που της αναλογεί έστω και στο σκέλος που αφορά την πίεση προς την κεντρική διοίκηση στην κατεύθυνση υλοποίησης συγκεκριμένων δικών της προτάσεων. Η πρόσφατη αναφορά αναμένεται να προκαλέσει νέα κεντρική παρέμβαση της Αρχής (υπόθεση 23808/2009).

3.1.3.3 Ένταση και στο Αιτωλικό - Αιτωλοακαρνανίας

Μοιλονότι η ενασχόληση της Αρχής με το ζήτημα της εγκατάστασης των τσιγγάνων στο Δήμο Αιτωλικού είναι μακρόχρονη, δεν προκύπτει καμία εξέλιξη στο ζήτημα της μετεγκατάστασης των τσιγγάνων, γεγονός που επιτείνει τις ήδη οξυμμένες σχέσεις με τους περιοίκους της περιοχής. Η Αρχή δεν έχει πρόσφατη ενημέρωση για το στάδιο υλοποίησης του σχεδίου δημιουργίας οικισμού και την εκεί μετεγκατάσταση των αστέγων τσιγγάνων της περιοχής. Εντούτοις, οι καταγγελίες περιοίκων για συνεχιζόμενες σε βάρος τους δολιοφθορές και καθημερινή όχληση από τις παράνομες βιοπο-

ριστικές δραστηριότητες των τσιγγάνων εξακολουθούν και διαταράσσουν την κοινωνική ειρήνη και συνοχή (υποθέσεις 12807/06 και 9901/06).

3.1.3.4 Αυτοψία κλιμακίου του ΣτΠ στη νέα Αρτάκη Εύβοιας

Μετά την αποστολή εγγράφου τον Ιούνιο του 2009 προς τον Γενικό Γραμματέα Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, τον Νομάρχη Εύβοιας και τον Δήμαρχο Ν. Αρτάκης, κλιμάκιο του ΣτΠ πραγματοποίησε αυτοψία στην ως άνω περιοχή τον Οκτώβριο του 2009. Από τη διενεργηθείσα αυτοψία προέκυψε ότι στην περιοχή της Ν. Αρτάκης, σε αντίθεση με τα καταγγελλόμενα στην Αρχή, δεν επιβεβαιώθηκε ότι υφίσταται οξύ πρόβλημα οφειλόμενο στην ολιγοήμερη, προσωρινή στάθμευση στην περιοχή «παραλία» διερχομένων από την πόλη τσιγγάνων κατά τους θερινούς μήνες. Το ίδιο ισχύει και για την περιοχή «Φυτιές» στην οποία τσιγγάνοι έχουν εγκαταστήσει σε χώρο ιδιοκτησίας τους, έκτασης άνω των 500 τμ, ριζωμένο οικίσκο, όπου και διαβιούν. Ο Δήμαρχος μάλιστα, που ήταν παρών κατά τη διάρκεια της αυτοψίας στον χώρο αυτό, ανταποκρινόμενος στις διαμαρτυρίες των ενοίκων για την μη ύπαρξη κάδου αποκομιδής απορριμμάτων, προσφέρθηκε να καλύψει άμεσα την ανάγκη αυτή και να πραγματοποιεί τακτική αποκομιδή σκουπιδιών. Ωστόσο, σοβαρότατο πρόβλημα ως προς τις συνθήκες διαβίωσής τους αντιμετωπίζουν οι Ρομά που είναι εγκατεστημένοι στην περιοχή «Παπάγου». Στην περιοχή αυτή, αλλοδαποί Ρομά είναι εγκατεστημένοι σε παλιά εγκαταλελειμμένη κτηριακή εγκατάσταση, η οποία στο παρελθόν χρησιμοποιείτο ως ορνιθοτροφείο.

Η ακαταλληλότητα και η επικινδυνότητα του κτιρίου καθιστά την άμεση μετακίνησή τους επιτακτική. Σημειώνεται ότι οι ένοικοι του χώρου αυτού καταβάλλουν, ανά οικογένεια ποσό 100 έως 150 ευρώ στον ιδιοκτήτη του κτίσματος, προκειμένου να το χρησιμοποιούν ως κατοικία. Οι συνοδικές διαπιστώσεις του ΣτΠ αναμένεται να αποτελέσουν αντικείμενο νέας παρέμβασης εντός του έτους 2010 (υπόθεση 20485/2008).

3.1.3.5 Περιοχή Χαραυγής - Χαλκίδα Εύβοιας

Στην εκτός σχεδίου περιοχή «Χαραυγή» του Δήμου Χαλκίδας, σε χώρο όπου παρατηρείται έντονη αυθαίρετη δόμηση, ιδιοκτήτες αυθαιρέτων ζήτησαν μέσω του «Πολιτιστικού - Εξωραϊστικού» Συλλόγου τους την παρέμβαση της Αρχής, με σκοπό πρωτίστως την άσκηση πίεσης στις αρμόδιες αρχές προκειμένου να επιτευχθεί η ένταξη της περιοχής τους στο πολεοδομικό σχέδιο της Χαλκίδας και την απομάκρυνση εγκαταστάσεων του ΧΥΤΑ της περιοχής, αλλά και οικιών των εκεί διαβιούντων τσιγγάνων. Η διαμεσολήβηση του ΣτΠ επικεντρώθηκε σε συστάσεις προς τον Δήμο για την αποφυγή ενεργειών που αντιβαίνουν στη νομοθεσία περί ίσης μεταχείρισης και προστασίας ευάλωτων ομάδων. Παράλληλα, ο ΣτΠ εκτιμώντας ότι σημαντικό μέρος των προβλημάτων οφείλεται στην διαίωσιση του καθεστώτος οικιστικής ανομίας στην περιοχή ζήτησε από τις αρμόδιες υπηρεσίες να εξετάσουν το ενδεχόμενο, σε συνεργασία με το Υπουργείο Περιβάλλοντος, άμεσης έγκρισης τοπικού ρυμοτομικού σχεδίου στην περιοχή της Χαραυγής, αξιοποιώντας τις ευεργετικές διατάξεις του στεγαστικού προγράμματος αποκατάστασης των τσιγγάνων (άρθρο 6 του Ν. 2790/2000). Στην κατεύθυνση αυτή, άκρως ενθαρρυντική ήταν η ανταπόκριση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, το οποίο με έγγραφο της Γενικής Διεύθυνσης Πολεοδομίας, στις αρχές του έτους 2010, υιοθετεί τις ως άνω θέσεις της Αρχής. Ο ΣτΠ παρακολουθεί την υλοποίηση του σχεδίου ένταξης της περιοχής «Χαραυγή» στο σχέδιο πόλης της Χαλκίδας, καθώς και την περαιτέρω εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ των κατοίκων της περιοχής, διατηρώντας τακτική επικοινωνία και επαφές, τόσο με τους εμπλεκόμενους τοπικούς φορείς, όσο και με κατοίκους της περιοχής (υποθέσεις 15676/2009, 19469/2009).

3.1.3.6 Βαϊδολιβαδο Αγρινίου

Παρά την παρέμβαση της Αρχής με έγγραφό της προς τον Δήμαρχο Αγρινίου και τη διενέργεια

αυτοψίας τον Φεβρουάριο του 2009, δεν έχει σημειωθεί κάποια θετική εξέλιξη σε ό,τι αφορά, είτε την απαλλοτριώση ιδιωτικού οικοπέδου εντός του οποίου έχουν εγκατασταθεί τσιγγάνοι, είτε τη δημιουργία νέου οικισμού στο πλαίσιο του ολοκληρωμένου προγράμματος για την κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων. Εν προκειμένω, φαίνεται να μην υπάρχει ικανοποιητική συνεργασία μεταξύ του Δήμου και του Υπουργείου Εσωτερικών, καθόσον ο Δήμος υποστηρίζει ότι το Υπουργείο Εσωτερικών αρνείται ή καθυστερεί τη χρηματοδότηση των προτεινόμενων από τον Δήμο δράσεων, ενώ το Υπουργείο υποστηρίζει ότι αναμένει από το Δήμο τα απαραίτητα στοιχεία, προκειμένου να τα εκτιμήσει και να προχωρήσει στην έγκριση των δράσεων αυτών (υποθέσεις 8410/06 και 1970/07).

3.1.3.7 Δροσερό - Ξάνθης

Ενθαρρυντική εξέλιξη αποτελεί η ανταπόκριση της Νομαρχίας Ξάνθης στην παρέμβαση της Αρχής για ένταξη του εν λόγω οικισμού στο σχέδιο πόλης. Σε συνέχεια της παρέμβασης αυτής, ο Δήμος Ξάνθης με έγγραφό του ζήτησε την παραχώρηση δημόσιας έκτασης από την ΚΥΔ, για το σκοπό δημιουργίας σχολείου και παιδικού σταθμού στον οικισμό Δροσερό Ξάνθης, αίτημα το οποίο διαβιβάστηκε από την Κ.Υ. Ξάνθης προς τη Δ/ση Δημόσιας Περιουσίας του Υπουργείου Οικονομικών. Η ένταξη στο σχέδιο πόλης θα διευκολύνει τη δημιουργία βασικών υποδομών στον οικισμό για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης. Ο ΣτΠ έχει αποστείλει ήδη έγγραφο προς το Υπουργείο Οικονομικών με θέμα την άμεση προώθηση του αιτήματος του Δήμου Ξάνθης για την παραχώρηση της ΔΚ ΒΚ 2060 δημόσιας έκτασης στον Δήμο, προκειμένου να αξιοποιηθεί για την κατασκευή νέου σχολείου στην περιοχή Δροσερό και να ενταχθεί στο πρόγραμμα του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) (υποθέσεις 16576/2008 και 4639/2007).

3.1.3.8 Άβαντος Αλεξανδρούπολης

Μέχρι σήμερα δεν έχει επέλθει σημαντική βελτίωση στις συνθήκες διαβίωσης, στο καθεστώς ιδιοκτησίας ιδιωτικής γης/κατοικιών και λειτουργίας σχολείων, παιδικών σταθμών, αθλά και του ιατροκοινωνικού κέντρου, ωστόσο συνεχίζεται χωρίς να έχει ολοκληρωθεί η ένταξη όλου του οικισμού στο σχέδιο πόλης (υπόθεση 6174/2007).

3.1.4 Ειδικότερη δράση στο πλαίσιο του στρατηγικού σχεδίου δράσης για τους τσιγγάνους

Κατά το έτος 2009, ο ΣτΠ εκπόνησε ειδική έκθεση για τη δημοτολογική τακτοποίηση των ελλήνων τσιγγάνων. Η έκθεση αυτή υπαγορεύθηκε από την επικαιρότητα και την αναγκαιότητα της τακτοποίησης αυτής, λόγω των διαπιστωμένων προβλημάτων που αντιμετωπίζει συστηματικά αυτή η ομάδα πληθυσμού σε ολόκληρο το φάσμα της διοικητικής δράσης και ιδίως, στην περίπτωση της στεγαστικής αποκατάστασης. Το πρόβλημα σχετίζεται με το γεγονός ότι η διοίκηση είναι εθισμένη να γνωρίζει και ν' αναγνωρίζει μόνον όσους διαθέτουν μόνιμη κατοικία, ενώ για τους υπόλοιπους η έλλειψη ή αβεβαιότητα της στέγης συνεπιφέρει αδυναμία πρόσβασης στη μίαν ή την άλλη κοινωνική παροχή ή άσκηση δικαιώματος. Έτσι, το πρόσφατο ευρύ πρόγραμμα χρηματοδότησης στέγης μέσω τραπεζικών δανείων με την εγγύηση του δημοσίου απευθύνεται εν τέλει μόνο σε όσους είναι ήδη δημοτολογικά τακτοποιημένοι και αποδεικνύουν μόνιμη κατοικία. Τούτο όμως αποτελεί εγγενή αδυναμία και αντίφαση του συστήματος και αφήνει εκτός κρατικής στήριξης εκείνους ακριβώς που τη χρειάζονται.

Στην πράξη, οι μόνοι τσιγγάνοι που μεριμνούν για την ενημέρωση των σχετικών εγγραφών τους είναι ακριβώς εκείνοι που εμφανίζουν και το μεγαλύτερο δείκτη ενσωμάτωσης και συμμετοχής στη κοινωνική ζωή της χώρας, διαθέτοντας ταυτοχρόνως σαφή μόνιμη κατοικία. Επί πλέον, παράγοντες αναγόμενοι σε κοινωνικά χαρακτηριστικά όπως η

περιοδική κινητικότητα και ο αναλφαβητισμός, ματαιώνουν σε μεγάλο βαθμό την ολοκλήρωση κάθε εγχειρήματος καταγραφής. Έτσι, σήμερα πολλοί έλληνες τσιγγάνοι δεν διαθέτουν κανένα τεκμήριο ιθαγένειας, διατελούν δηλαδή σε καθεστώς αντίστοιχο με εκείνο των αλλοδαπών. Επί πλέον, με δεδομένο το σχετικό θεσμικό πλαίσιο, οι κατά περίπτωση αρμόδιοι δήμοι αποκτούν στην πράξη απεριόριστη σχεδόν διακριτική ευχέρεια εκτίμησης σχετικά με τη συνδρομή των προϋποθέσεων για την εγγραφή στα δημοτολόγια και τη χορήγηση βεβαίωσης μόνιμου κατοίκου, με αποτέλεσμα ορατούς κινδύνους καταχρήσεων.

Ο Συνήγορος του Πολίτη εισηγήθηκε στην έκθεση τρεις εναλλακτικές εκδοχές ενός προγράμματος ταχείας, ασφαλούς και αποτελεσματικής καταγραφής, αξιοποιώντας την εμπειρία προηγούμενων εγχειρημάτων αθρόας δημοτολόγησης μελών ευπαθών ομάδων. Το πρώτο αφορούσε ομοίως τους έλληνες τσιγγάνους, που τακτοποιήθηκαν δημοτολογικά με εγκυκλίους του Υπουργείου Εσωτερικών (1978-79) κατ' εφαρμογή των διατάξεων του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας περί ανιθαγενών γεννημένων σε ελληνικό έδαφος. Το δεύτερο αφορούσε ομογενείς παλινοστήσαντες από την πρώην ΕΣΣΔ, που τακτοποιήθηκαν δημοτολογικά με υπουργικές αποφάσεις (1990-93) βάσει διεθνών συνθηκών του μεσοπολέμου περί ιθαγένειας ομογενών. Οι εναλλακτικές εκδοχές του προτεινόμενου προγράμματος εκκινούν με το δεδομένο ότι οι έλληνες τσιγγάνοι, ακόμη και οι αδημοτολόγητοι, διαθέτουν ήδη από τη γέννησή τους την ελληνική ιθαγένεια δυνάμει ουσιαστικών διατάξεων του Κώδικα, οπότε δεν τίθεται θέμα πολιτογράφησης. Απλούστερη εμφανίζεται η εκδοχή της απλής εφαρμογής του ισχύοντος νομικού πλαισίου που διέπει τον καθορισμό ιθαγένειας, οπότε όσοι μεν διαθέτουν αποδεικτικά στοιχεία προγονικής ιθαγένειας θα τα επικαλεσθούν ως «αδήλωτοι», οι δε υπόλοιποι θα επικαλεσθούν ανιθαγένεια και γέννηση στην Ελλάδα. Αν δεν μπορεί ν' αποδειχθεί η γέννηση, θα πρέπει προηγουμένως να συνταχθεί σχετική πλημμελής πράξη με δικαστική απόφαση,

ή να προσκομισθεί κάποιο από τα ήδη προβλεπόμενα εναλλακτικά αποδεικτικά. Μετά την πράξη καθορισμού, οι ενδιαφερόμενοι θα εγγράφονται σε δημοτολόγιο. Η ανωτέρω διαδικασία είναι ευχερέστερα εφαρμόσιμη, καθ' όσον δεν απαιτεί καν νέα ρύθμιση. Στο σύνολό της, ωστόσο, παραμένει εξαιρετικά χρονοβόρα λόγω της σύρρευσης επαλληλίων φάσεων, ενώ παρίσταται αμφίβολο το κατά πόσο μπορεί, διατηρώντας τον ισχύοντα περιοριστικό πίνακα εναλλακτικών δικαιολογητικών, να συμπεριλάβει σημαντικό αριθμό πραγματικών δικαιούχων.

Η δεύτερη εκδοχή συνίσταται στην παράκαμψη του καθορισμού ιθαγένειας και τη δημοτολόγηση βάσει πλημμελών εγγραφών. Για τη διαδικασία αυτή απαιτείται νομοθετική ρύθμιση, με την οποία η τυπική διαδικασία καθορισμού θα αντικατασταθεί από συνοπτική και αθρόα αναγνώριση ιθαγένειας βάσει ειδικής απογραφής. Το αρμόδιο όργανο θα καταγράψει τους έλληνες τσιγγάνους με ελεύθερη εκτίμηση αποδεικτικών μέσων, και στη συνέχεια ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας θα εκδίδει βεβαίωση καταγραφής η οποία ταυτόχρονα θα επέχει θέση πράξης καθορισμού ιθαγένειας και εντολής για εγγραφή στο δημοτολόγιο. Για την υλοποίηση της εγγραφής, οι ενδιαφερόμενοι θα προσκομίζουν πλημμελή πράξη γέννησης, και αν εκείνη δεν υπάρχει διαθέσιμη, θα απαιτείται να συνταχθεί με δικαστική απόφαση ή να υποκατασταθεί από άλλα προβλεπόμενα εναλλακτικά αποδεικτικά μέσα. Η διαδικασία αυτή είναι ταχύτερη από την προηγούμενη, προβληματίζει ωστόσο, η πρόταξη της πλημμελής τακτοποίησης, καθώς απαιτεί την εξαρχής σύνταξη λεπτομερών πράξεων βάσει πλημμελών ή επισφαλών στοιχείων ώστε να πιστοποιηθεί πλήρης αλληλοϋχία σχέσεων συγγένειας, ενώ παραμένει υπερβολικά μεγάλη η συνολική διάρκεια της διαδικασίας.

Η τρίτη εκδοχή συνίσταται στην απ' ευθείας δημοτολόγηση, δηλαδή κατά παράκαμψη τόσο του καθορισμού ιθαγένειας, όσο και της πλημμελής εγγραφής. Για τη διαδικασία αυτή απαιτείται νομοθετική ρύθμιση, με την οποία η μεν διαδικασία

τυπικού καθορισμού θα αντικατασταθεί από συνοπτική και αθρόα αναγνώριση ιθαγένειας βάσει ειδικής απογραφής, η δε δημοτολογική εγγραφή θα καταστεί κατ' εξαίρεση δυνατή, ακόμη και χωρίς προηγούμενη πληθαρική πράξη γέννησης.

Το αρμόδιο όργανο θα καταγράφει τους έλληνες τσιγγάνους και θα προκαλεί αυτεπαγγέλτως την εγγραφή τους στο δημοτολόγιο βάσει των στοιχείων της ειδικής απογραφής, δηλαδή χωρίς ξεχωριστή πράξη καθορισμού ιθαγένειας ή ακόμη και χωρίς τα συνήθως απαιτούμενα πλήρη στοιχεία. Η διαδικασία αυτή είναι απλούστερη και ταχύτερη από τις δύο προηγούμενες. Απαιτεί τη σύνταξη μιας μόνον διοικητικής πράξης κατ' άτομο, και όχι σχετική δικαστική απόφαση, ακόμη και όταν τα στοιχεία είναι ελλιπή και αποδεικνύονται με συμβατικά μέσα. Βασικό μειονέκτημα της εκδοχής αυτής, σε αντιστάθμισμα της ταχύτητας, απλότητας

και μαζικότητας που προσφέρει, είναι το ενδεχόμενο καταχώρισης ελλήνων ή αδιασταύρωτων στοιχείων. Το μειονέκτημα αυτό, ωστόσο, είναι επιδεκτικό περαιτέρω εκ των υστέρων διορθώσεων, εφόσον ήδη θα έχει διασφαλιστεί ένα καθεστώς θεσμικής «ορατότητας» των δημοτολογημένων.

Ωστόσο, ο οσοδήποτε άριστος νομοθετικός σχεδιασμός δεν αρκεί σε βάθος χρόνου αν δεν συνοδευθεί από μέτρα μακροπρόθεσμης επικοινωνιακής στρατηγικής. Η κατάλληλη προετοιμασία της όλης διαδικασίας, ιδιαίτερα δε η διάχυσή της στις νεότερες γενιές μέσω της εκπαίδευσης, θα μπορέσει να διαλύσει κάθε σχετική διστακτικότητα ή προκατάληψη και να παράσχει το υπόβαθρο για την κοινωνική ενσωμάτωση και την απρόσκοπτη άσκηση των ατομικών και συλλογικών δικαιωμάτων των ελλήνων τσιγγάνων.

3.2. ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ

3.2.1 Εκπαίδευση στελεχών του Συνηγόρου του Πολίτη και προσφορά εκπαίδευσης

Κατά το 2009 συνεχίστηκε η εντατική συνεργασία και ανταλλαγή τεχνογνωσίας του Συνηγόρου του Πολίτη με άλλους φορείς, εντός και εκτός της Ελλάδας, που δραστηριοποιούνται σε θέματα εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Παράλληλα, αξιοποιώντας τη γνώση και την εμπειρία του, ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε σε σειρά επιμορφωτικών σεμιναρίων που στόχο είχαν την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε θέματα καταπολέμησης των διακρίσεων στον χώρο της εργασίας. Τον Ιούνιο του 2009 ο ΣτΠ, στο πλαίσιο του προγράμματος «Ευνομία» διοργάνωσε συνέδριο εμπειρογνομόνων με τίτλο: «Διερευνώντας πρότυπα και μέτρα για τη θεσμική ορατότητα των Ρομά». Το συνέδριο αποσκοπούσε στο διάλογο και τη διαδραστική επικοινωνία μεταξύ των εξειδικευμένων εθνικών φορέων προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης και των

αρμοδίων διεθνών οργανισμών που ασχολούνται με τα θέματα των Ρομά. Στόχος του συνεδρίου ήταν η αναζήτηση των προτεραιοτήτων για τις πολιτικές προστασίας και προώθησης των δικαιωμάτων των Ρομά στην Ευρώπη, όπως προκύπτουν από:

α) πρακτικές ή στρατηγικές των εθνικών φορέων προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, β) πρακτικές της διοίκησης και γ) πρωτοβουλίες και συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, κυρίως μέσα από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Γραφείου του Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (Υπατος Αρμοστής για τις Εθνικές Μειονότητες, Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Οργανισμός για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου). Τα συμπεράσματα της συνάντησης βρίσκονται αναρτημένα στον δικτυακό τόπο http://www.synigoros.gr/eunomia/gr_news.htm